

ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΤΟΥ ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΔΥΣΗ (ΜΕΡΟΣ 5^ο)

ΙΤΑΛΙΑ

Βασισμένο σε σειρά παραδόσεων του Πρυτάνεως της Παντείου, **Γεωργίου Μ. Παπαχατζή**, προς τους τελειοφοίτους της Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών Επιστημών (1945). Οι παραδόσεις αυτές, συμπεριλαμβάνονται στην Β' έκδοση του 1957, με τίτλο κεφαλαίου 'Η ρομαντική περίοδος του πνευματικού πολιτισμού στη Δύση'.

Επιμέλεια-συγγραφή: **Ζάρβανος Γεώργιος**

Στην Ιταλία, το ρομαντικό κίνημα είχε χαρακτήρα επαναστατικό, και η φιλολογική παραγωγή, κατά κάποιο τρόπο «συστρατεύεται» προς τους αγώνες των Ιταλών υπέρ της πολιτικής τους ανεξαρτησίας και τις επαναστάσεις των βορείων επαρχιών, κατά της κυριαρχίας των αυστριακών. Ως γνωστόν, η Αυστρία διαδέχθηκε την Ισπανία στην ηγεμονία της Ιταλίας με την περίφημη «Ειρήνη της Ουτρέχτης»¹ του 1713, έχοντας προσαρτήσει την πολιτεία του Μιλάνου και το βασίλειο της Νάπολης. Η Αυστριακή κυριαρχία, κατέστησε το βόρειο τμήμα της χερσονήσου σημαντικό κέντρο της διανοήσεως, και πόλεις όπως το Μιλάνο, η Φλωρεντία και η Βενετία, αποτέλεσαν στέρεο έδαφος για την προβολή των ιδεών μεγάλων διανοητών και φιλοσόφων της εποχής εκείνης, όπως ο Antonio Genovesi και ο Cesare Beccaria.

Η γαλλική επανάσταση και οι ναπολεόντειοι πόλεμοι (1796-1815), διέσπειραν στον ευρύτερο χώρο της ευρωπαϊκής Ηπείρου, τις ιδέες της Ισότητας, της Ελευθερίας και της Αδελφοσύνης, θέτοντας έτσι τη βάση για τη διαμόρφωση του ιταλικού εθνισμού· ιδέα που θα υλοποιηθεί στους επικείμενους μεγάλους «Πολέμους της Ιταλικής ανεξαρτησίας».

Ο πρώτος πόλεμος ανεξαρτησίας της Ιταλίας από την αυστριακή Αυτοκρατορία

CHARLES ALBERT OF SARDINIA

¹ Όρα R.R. Palmer, 'A History of the Modern World' 2^α έκδ. 1961, σσ. 234-237.

ξέσπασε στις 23 Μαρτίου του 1848. Συγκεκριμένα, ο Κάρολος Αλβέρτος της Σαρδηνίας (Charles Albert) και ο Λεοπόλδος ο 2^{ος} (Leopold II) στο μεγάλο Δουκάτο της Τοσκάνης, ύστερ' από ένα μεγάλο κύμα εξεγέρσεων που ξέσπασε σε πολλές περιοχές της Ιταλίας, αναγκάστηκαν να κάνουν παραχωρήσεις στους δημοκρατικούς. Οι πόλεις του Μιλάνου και της Βενετίας²

επαναστάτησαν, αναγκάζοντας έτσι το Βασίλειο της Σαρδηνίας, σε συνεργασία με τις Παπικές πολιτείες και το Βασίλειο των δύο Σικελιών, να κηρύξει τον πόλεμο προς την Αυστρία· γεγονός όμως που επέφερε το τραγικό αποτέλεσμα της ταπεινωτικής ήττας των Σαρδηνίων από τους Αυστριακούς, στην περίφημη μάχη της Novara.

Ο δεύτερος πόλεμος της ιταλικής ανεξαρτησίας, διεξήχθη στις 29 Απριλίου του 1859 από τον Ναπολέοντα τον III της Γαλλίας και το βασίλειο του Πιεδεμοντίου-Σαρδηνίας (Kingdom of Piedmont-Sardinia), εναντίον της αυστριακής αυτοκρατορίας. Ο Κάμιλλος Μπένσο ντε Καβούρ³, έχοντας δεδομένη την στρατιωτική υπεροχή των Αυστριακών έναντι των Σαρδηνίων, θεώρησε ως επιτακτική, την ανάγκη για συνεργασία του βασιλείου με άλλες ευρωπαϊκές δυνάμεις, ώστε να δυνηθεί το Piedmont, από θέση ισχύος πλέον, να διεκδικήσει όλες τις υπό αυστριακή κυριαρχία, πολιτείες της βορείου Ιταλίας. Υπό το καθεστώς άκρατης μυστικότητας, ο Camillo Benso, υπογράφει συνθήκη στρατιωτικής συνεργασίας με

τον Ναπολέοντα της Γαλλίας, σύμφωνα με την οποία ο Ναπολέων, θα βοηθήσει τη Σαρδηνία στον πόλεμο κατά της Αυστρίας, υπό τον όρο όμως η Σαβοΐα και η Νίκαια να προσαρτηθούν στη γαλλική αυτοκρατορία· μια συμφωνία που θα δυσανεστήσει το μεγάλο εθνικό ήρωα της Ιταλίας Garibaldi, ο οποίος λίγο αργότερα θα οργανώσει εκστρατεία προς τη Σικελία· παράλληλα δε, οι «κυνηγοί των Άλπεων»⁴, νικούν τους Αυστριακούς στις πόλεις Varese και Como. Ο Ναπολέων όμως, φοβούμενος την εμπλοκή του με τους Γερμανούς, αποφασίζει να υπογράψει συνθήκη προσωρινού αφοπλισμού με την Αυστρία στην Βιλλαφράνκα (Villafranca), τον Ιούλιο του 1859. Τον επόμενο χρόνο, τη εγκρίσει Γαλλίας

² Σημ. τ. επιμ.: Κύριες πόλεις του, υπό αυστριακή κυριαρχία, Βασιλείου της Λομβαρδίας-Βενετίας.

³ Σημ. τ. επιμ.: Διωρισθείς Πρωθυπουργός της Σαρδηνίας από τον Βίκτωρα Εμμανουήλ Β', το 1852.

⁴ «Cacciatori delle Alpi». Σώμα διοικούμενο από τον Γκαριμπάλντι.

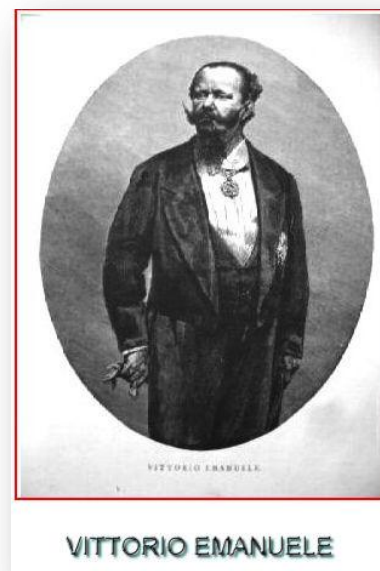

και Βρετανίας, προσαρτώνται στο βασίλειο της Σαρδηνίας, οι ιταλικές πολιτείες των Δουκάτων της Πάρμας, της Μοδένας και του μεγάλου Δουκάτου της Τοσκάνης· το μεγαλύτερο μέρος της Λομβαρδίας, μαζί με το Μιλάνο, εδόθησαν από την Αυστρία στη Γαλλία, η οποία αυτομάτως τα παραχώρησε στη Σαρδηνία.

Στις 18 Φεβρουαρίου 1861 εγκαθιδρύεται επισήμως το Βασίλειο της Ιταλίας, και το βασιλικό διάδημα καθίσταται σύμβολο εξουσίας του Βασιλέως της Ιταλίας, Βίκτωρος Εμμανουήλ II. Το δόγμα του εθνικού «Αλυτρωτισμού»⁵, δημιουργεί

συνθήκες «πολώσεως», μεταξύ των πολιτικών ρευμάτων στο εσωτερικό του κράτους· κατάσταση, που θα βρεθεί σε αιτιακή σχέση με την ακολουθούμενη εξωτερική πολιτική του αρτισύστατου κράτους του ιταλικού βασιλείου. Ο νεοστεφής βασιλεύς της Ιταλίας, Βίκτωρ Εμμανουήλ II της Σαβοΐας, δεν είχε στην επικράτειά του τον έλεγχο της Βενετίας και του Λάτσιο (Lazio).

Το 1862 γίνεται, από τον Giuseppe Garibaldi, η πρώτη προσπάθεια για την κατάληψη της Ρώμης. Ο πολεμικός στόλος του μεγάλου, εθνικού ήρωα της Ιταλίας, ευρισκόμενος στις ακτές της Γενοα, αποπλέει με προορισμό το Palermo της Σικελίας⁶. από εκεί, Ο Garibaldi, με ένα εκστρατευτικό σώμα, αποτελούμενο εκ δύο χιλιάδων εθελοντών, θα οδοιπορήσει προς την Catania (Κατάνια), στις ανατολικές ακτές της Σικελίας· από εκεί, ο στόλος του θα εκπλεύσει προς την ακτή του Μέλιτο⁷, νοτίως της Καλαβρίας. Τον Αύγουστο, ο Γκαριμπάλντι προσεγγίζει την περιοχή του Aspromonte (Ασπρομόντε) της κεντρικής Καλαβρίας, με σκοπό, την επικείμενη πορεία του προς τη Ρώμη· δυστυχώς, η εκστρατεία του θα αναχαιτισθεί από τον Enrico Cialdini⁸ και ο Γκαριμπάλντι θα βρεθεί αιχμάλωτος, μαζί με τους, αφοσιωμένους σ' αυτόν, εθελοντές του, στην περίφημη «Μάχη του Ασπρομοντε»⁹.

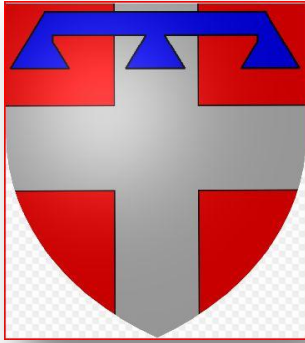
⁵ Ιταλιστί 'Irredente',.

⁶ Όρα Holt, Edgar «The Making of Italy», 1815-1870. New York: εκδ. Murray Printing Company (1971), p. 258.

⁷ Σημ. τ. επιμ.: η σημερινή ονομασία της περιοχής, είναι 'Melito di Porto Salvo'.

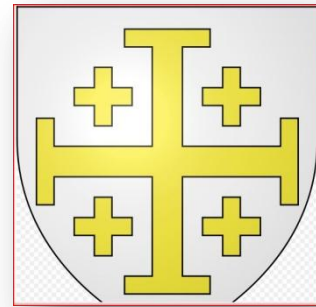
⁸ Διοικητής των στρατευμάτων του βασιλείου του Piemonte.

⁹ Όρα Ridley, Jasper. *Garibaldi*.

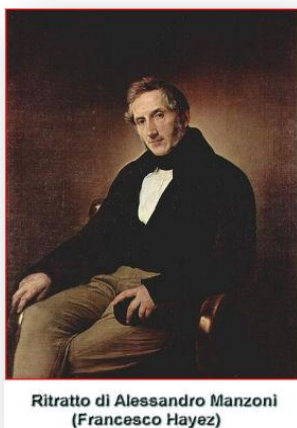

Η διαρκώς αυξανόμενη ένταση στις σχέσεις μεταξύ Αυστρίας και Πρωσίας, έχει ως επακόλουθο, το ξέσπασμα ενός σφοδρού κύματος αμοιβαίων εχθροπραξιών ανάμεσα στις δύο αυτοκρατορίες, με συνέπεια τον ανοικτό, πλέον, πόλεμο των δύο χωρών, στις 16 Ιουνίου του 1866¹⁰ ενώ έχει ήδη προηγηθεί, στις 8 Απριλίου του αυτού έτους, η συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ της ιταλικής κυβέρνησεως και της πρωσικής αυτοκρατορίας. Θα ακολουθήσουν οι επιτυχημένες σε έκβαση, στρατιωτικές επιχειρήσεις

του διοικητού Cialdini, με σημαντικότερες αυτές του Rovigo (11 Ιουλίου 1866), του Treviso (14 Ιουλίου), του Vicenza (21 Ιουλίου) και Udine στις 22 Ιουλίου¹¹ οι μάχες αυτές, όμως, δεν θα καταφέρουν, τελικώς, να επισκιάσουν το γεγονός της καταστροφικής ήττας που είχε ήδη υποστεί ένα μήνα ενωρίτερα ο ιταλικός στρατός, στην περιοχή Custoza, την 24^η Ιουνίου του 1866¹² μα και εάν ακόμη επισκίαζαν το γεγονός αυτό, θα «ωχριούσαν» μπροστά στον ολέθριο καταποντισμό του ιταλικού ναυτικού στη ναυμαχία της Lissa, τον Ιούλιο του αυτού έτους. Η κατάπαυση των εχθροπραξιών, συντελέστηκε με την «Συνθήκη της Βιέννης» στις τρεις Οκτωβρίου του 1866, σύμφωνα με την οποία, η αυστριακή αυτοκρατορία υπεχρεούτο να παραιτηθεί των κυριαρχικών της διεκδικήσεων επί της Βενετίας, και να παραχωρήσει τα εν λόγω εδάφη στην γαλλική αυτοκρατορία, η οποία τα μεταβιβάζει με την σειρά της στο βασίλειο της Ιταλίας. Η συνθήκη αυτή, θα σημάνει την οριστική διάσπαση του βασιλείου της Λομβαρδίας- Βενετίας, διότι η Λομβαρδία

είχε ήδη, από το 1859, προσαρτηθεί στο βασίλειο της Σαρδηνίας, στο πλαίσιο των προβλεπομένων της Συνθήκης της Ζυρίχης.

Ritratto di Alessandro Manzoni
(Francesco Hayez)

Τυπικός εκπρόσωπος του «ρομαντικού» πνεύματος στην Ιταλία είναι ο λογογράφος Α. Manzoni¹⁰ (1785-1873), ο οποίος και συνδυάζει την φιλολογική παραγωγή με την πολιτική δράση¹¹. Το συγγραφικό έργο των Ugo Foscolo και Giacomo Leopardi προηγείται του αντιστοίχου έργου του Manzoni. Παρά το γεγονός ότι στα συγγραφικά πονήματα των μεγάλων αυτών δημιουργών, διαφαίνονται καλλιτεχνικές ροπές καθαρώς

¹⁰ Το 1819, ο Manzoni, εξέδωσε την πρώτη του τραγωδία με τίτλο, «Il Conte di Carmagnola»¹² έργο, που παρεβίαζε κάθετα τους κλασσικούς, συμβατικούς κανόνες της εποχής του. Το 1860, τιμήθηκε με τον τίτλο του «Γερουσιαστού» από τον βασιλέα Βίκτωρα Εμμανουήλ τον 2^ο.

¹¹ Όρα J. D. M. Ford, "Manzoni", The Harvard Classics, 1909–14.

«ρομαντικές», είναι ενωρίς ακόμα να γίνει λόγος για ύπαρξη «ρομαντικού κινήματος» στην εποχή τους. Ο Ελληνογενετός Ugo Foscolo (1778-1827), ποιητής, κριτικός και πεζογράφος, γεννήθηκε στη Ζάκυνθο από ελληνίδα μητέρα, την Διαμαντίνα Σπαθη¹². Μετά τον θάνατο του πατρός του, ο οποίος εργαζόταν στο Spalato (στην σημερινή Κροατία), η οικογένεια Foscolo μετοίκησε στην Βενετία, και ο Ugo ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο πανεπιστήμιο της Padua ανάμεσα στους επιφανείς καθηγητές του εκεί ήταν και ο αββάς Melchiorre Cesarotti, καθηγητής της εβραϊκής και της ελληνικής γλώσσας, που η-υπο του ιδίου- εκπονηθείσα ιταλική έκδοση του έργου «Ossian»¹³, άσκησε μεγάλη επιρροή στη διαμόρφωση της καλλιτεχνικής ευαισθησίας και αισθητικής του Ugo. Στον Foscolo αποδίδεται το έργο, φέρον τον τίτλο ‘Ultime lettere di Giacomo Ortis’, με το οποίο εισήχθη το «βερθερικό» πνεύμα του Goethe στην ιταλική φιλολογία.¹⁴ Ο Ugo –που το πραγματικό του όνομα ήταν Niccolò Foscolo- είχε ενεργό ρόλο στις πολιτικές διαμάχες που εξέσπασαν κατά την περίοδο της πτώσεως της Δημοκρατίας της Βενετίας. Το όραμά του όμως για κατάλυση της ολιγαρχίας και εγκαθίδρυσε μιας - τη αρωγή του Μ. Ναπολέοντος - δημοκρατίας, αποδεικνύεται «χιμαιρικό», διότι στις 17 Οκτωβρίου 1797 υπογράφεται η «Συνθήκη του Campoformio», στην οποία ο Ναπολέων παραχωρεί την Βενετία στην αυστριακή αυτοκρατορία. Το γεγονός αυτό κλονίζει σε ατομικό επίπεδο την ηθική υπόσταση του ποιητού, εντούτοις, θα τον ωθήσει στη δημιουργία των επιστολών που προανφέρθηκαν¹⁵. Το 1807, ο Foscolo έγραψε το έργο “Dei Sepolcri” (Οι τάφοι), που αποτελεί

¹² C. A. Traversi και A. Ottolini, “Ugo Foscolo”.

¹³ Ο “Ossian” είναι το όνομα ενός υποθετικού αφηγητή, στα πλαίσια ενός κύκλου ποιημάτων κελτικών καταβολών, που μετέφρασε ο σκωτσέζος ποιητής James Macpherson. Ο Melchiorre Cesarotti μετέφρασε τα ποιήματα αυτά στην ιταλική γλώσσα, και τα κατέστησε δημοφιλή στο αναγνωστικό κοινό της εποχής του. Ο “Ossian” (από τον “Oisín”, χαρακτήρα της ιρλανδικής μυθολογίας) ενέπνευσε και τον Goethe, ο οποίος, σε συνεργασία με τον Johan Gottfried Herder, εξέδωσε το “Extract from a correspondence about Ossian and the songs of Ancient Peoples”, κατά την περίοδο του κινήματος “Sturm und Drang”.

¹⁴ Σημ. τ. επιμ.: ο όρος «βερθερικός» προέρχεται από το έργο του Γκαίτε «Τα πάθη του νεαρού Βέρθερου» (Die Leiden des jungen Werther), που συνεγράφη το 1774 μέσα σε διάστημα τριών μηνών. Ο «Βέρθερος», είναι ένα μυθιστόρημα σε μορφή επιστολών, γραμμένες όλες από τον ήρωα του έργου με αποδέκτη έναν φίλο του. Ο Γκαίτε, είχε συγκλονισθεί από την είδηση ότι ο φίλος του Karl Wilhelm Jerusalem (1747-1772) αυτοκτόνησε, επειδή μία μερίδα «ευγενών» του Βέστλαρ τον «απέκλεισαν» από τον κύκλο τους, διότι ο Καρλ είχε «αντιποιηθεί» ευγενή καταγωγή και ο σύζυγος της αγαπημένης του τού απαγόρευσε την είσοδο στο σπίτι του. Ο Γκαίτε, ταυτίζοντας το άτομό του με τον Jerusalem, αλλά μόνο στον βαθμό που η σκέψη της αυτοκτονίας γίνεται πράξη, έγραψε τον «Βέρθερο». Ο Otto Mann (“Deutsche Literaturgeschichte”), παρατηρεί πως ο Γκαίτε «συνδυάζει το γεγονός αυτό με το δικό του αισθηματικό καθεστώς και με το καθεστώς του καιρού του». Ο Γκαίτε, κατάφερε να προκαλέσει μια μόδα «βερθερισμού», στην οποία πολλοί νέοι υπέκυψαν-μέχρι το επίπεδο της αυτοκτονίας-, ευρισκόμενοι στην ίδια συναισθηματική κατάσταση που είχε βρεθεί και ο Jerusalem στην μεγάλη αντίθεση μεταξύ του ατομικού τους αισθηματικού καθεστώτος και του ψυχικού καθεστώτος της εποχής τους.

¹⁵ ‘Ultime lettere di Giacomo Ortis’.

Giacomo Leopardi
(A. Ferrazzi)

ένα από τα ύψιστα λυρικά άσματα του Ελληνοϊταλικού πνεύματος.

Ο ποιητής και πεζογράφος **Giacomo Leopardi** (1798-1837) υπήρξε ασυγκρίτως μεγάλος ραψωδός του αιωνίου πόνου, και εκφραστής της αγάπης για την πατρίδα, τη φύση και τον έρωτα¹⁶. Παραδίδει στην ιστορία της Ιταλικής φιλολογίας έργα όπως το “Il primo amore” 1817 και “Il passer solitario”¹⁷ 1819, τη σειρά διαλόγων “Operette morali”, τον “Consalvo” καθώς και πεζογραφήματα, αφορώντα σε φιλολογικά και φιλοσοφικά θέματα. Ο ποιητής G. Scalvini αποδίδει πρώτος στην Ιταλική γλώσσα τον “Faust” του Goethe, παράλληλα δε ο Fr. de Sanctis (1818-1883), εγκάθειρτος στο φρούριο “San Elmo” λόγω πολιτικών πεποιθήσεων, συγγράφει περίφημα ιστορικά

και αισθητικά δοκίμια, τα οποία και θα εκδοθούν μερικά χρόνια αργότερα¹⁸.

Ο λογοτέχνης Nievo (1832-1860) παρουσιάζει στην ιστορική μυθιστορία του “Confessioni di un’ italiano” ένα αξιόλογο χρονικό της ιστορικής πορείας της χώρας του, από το 1775 έως το 1858. Έτι γνωστότεροι όμως ήσαν οι: Giovanni Prati (1814-1884) και Niccolo Tommaseo (1802-1874). Ο Tommaseo γεννήθηκε στο Sebenico (Šibenik) της σημερινής Κροατίας, μια πόλη που την εποχή εκείνη, αποτελούσε κέντρο φιλοσοφικών και πολιτικών ρευμάτων. Αργότερα εγκαταστάθηκε στο Split/Spalato της Δαλματίας, όπου ολοκλήρωσε τον προπαρασκευαστικό κύκλο σπουδών του, και ύστερ’ από λίγα χρόνια ταξιδεύει στην Padua με στόχο να αποφοιτήσει στο τμήμα της νομικής του πανεπιστημίου της πόλεως· στόχο, που θα τον επιτύχει το 1822. Ακολουθούν μερικά χρόνια όπου εργάζεται ως δημοσιογράφος σε τοπικούς εκδοτικούς οίκους της Padua και του Milano, έως ότου εγκατασταθεί στη Φλωρεντία το φθινόπωρο του 1827· εκεί θα γνωρίσει τον Gino Carroni, με τον οποίο και θα συνδεθεί φιλικά. Λίγο καιρό αργότερα όμως, ύστερα από έντονες διαμαρτυρίες της αυστριακής κυβερνήσεως, αφορώσες σε ένα άρθρο του στον τοπικό τύπο, το οποίο ενέπνεε φιλελληνικά-υπέρ της επαναστάσεως των Ελλήνων-αισθήματα, ο Tommaseo αποφασίζει να αυτοεξορισθεί στο Παρίσι. Ο μεγάλος αυτός στοχαστής με την πολύπλευρη φιλολογική δράση, είναι ο αγωνιστής που όχι μόνο μάχεται για την αποκατάσταση της πολιτικής ενότητος της χώρας του, αλλά και υπερασμύεται των δικαιωμάτων της δεινοπαθούσης υπό τον τουρκικό ζυγό Ελλάδος,

¹⁶ Όρα E. Rod, “Giacomo Leopardi, Giosuè Carducci, Degli spiriti e delle forme nella poesia di Leopardi.

¹⁷ Έργο, που λόγω της δομικής του αρτιότητας και της ενάργειας των εικόνων του, αποτελεί πρότυπο για τη στιχουργική τέχνη.

¹⁸ “Storia della letteratura italiana”, “Saggi”.

Η «Ρομαντική» περίοδος των τεχνών στη Δύση

για εθνική ανεξαρτησία και παλιγγενεσία. Ο Γ. Μ. Παπαχατζής, αναφερόμενος στην προσωπικότητα του μεγάλου αυτού δημιουργού, γράφει στις «Σελίδες ιστορίας και θεωρίας του πολιτισμού: *«Πνεύμα ισχυρό και καλλιτεχνική ιδιοσυγκρασία, γνώστης της νεοελληνικής γλώσσας, μεταφραστής ξένων ποιημάτων στη δημοτική μας, ενδιαφέρθηκε και για την ελληνική πνευματική ζωή, και κατά την διάρκεια της διαμονής του στην Κέρκυρα, συνδέθηκε με τους, προσκείμενους στο Σολωμό, ποιητικούς κύκλους».*

Το κέντρο του ρομαντικού κινήματος στην Ιταλία ήταν το Μιλάνο, με κυρίους εκπροσώπους τον Silvio Pellico και τον Alessandro Manzoni¹⁹. Ο τελευταίος συνέταξε την περίφημη –για την ιταλική φιλολογία– επιστολή προς τον μαρκήσιο Cesare d' Areglio (1823), στην οποία έθετε τις βάσεις του φιλολογικού προγράμματος της ιταλικής ρομαντικής σχολής, και διετύπωνε τις βασικές κατευθύνσεις της. Ο Silvio Pellico εξέδωσε την πατριωτική τραγωδία “Francesca di Rimini” (1819), ων παράλληλα ο ιθύνων νους του “Il conciliatore” · περιοδικού φιλελευθέρου και πολεμίου της αυστριακόφιλης περιοδικής εκδόσεως, “Biblioteca italiana”. Ακολουθεί, το 1833, το έργο “Le mie prigioni”, ενώ έχει ήδη προηγηθεί, έξι χρόνια πριν (1827), το ιστορικό μυθιστόρημα “I promessi sposi” του A. Manzoni ·

καθιστά
τον

¹⁹ Όρα H. Ritter, “Silvio Pellico, Dichter der Freiheit”.

Η «Ρομαντική» περίοδος των τεχνών στη Δύση

τελευταίο, αρχηγό της ιταλικής ρομαντικής σχολής.

Map of Prussia (1862)